О. М. ТИЩЕНКО

Інститут української мови НАН України
м. Київ, Україна
Електронна пошта: tom-73@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5709-1252>

**КОМІСІЯ ДЛЯ СКЛАДАННЯ СЛОВНИКА ЖИВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У СПРАВІ СВУ: СЕРГІЙ
ОЛЕКСАНДРОВИЧ ЄФРЕМОВ
(за матеріалами ОДПУ)**

У статті досліджено позамовні й позамовознавчі умови, у яких виформовувалася національна ідентичність української лексикографії першої половини ХХ ст., зокрема розглянуто діяльність Комісії для складання Словника живої української мови через призму справи Спілки визволення України, через особистості авторів «Російсько-українського словника» (1924–1933) як учасників процесу, а саме С. О. Єфремова. Цю академічну групу влада назвала центром Спілки в Академії, а С. О. Єфремова — головою «ворожої» організації. У розсекреченому архіві Служби безпеки України зберігаються матеріали процесу СВУ, серед яких є справи членів Комісії Словника живої української мови: Г. К. Голоскевича, А. В. Ніковського, В. М. Ганцова та С. О. Єфремова. У цій статті йдеться про роботу Комісії у контексті справи Сергія Єфремова — громадського й політичного орудника, державника, публіциста, літературного критика та історика літератури, академіка Української академії наук, одного з редакторів «Російсько-українського словника». Викладено хронологію та зміст засідань Комісії-«п'ятірки», описано її діяльність як лексикографічного та нібито «підпільного» осередку, зокрема в зіставленні з даними справ інших лексикографів. З'ясовано, що сформульовані С. О. Єфремовим завдання Комісії — національний напрям наукової діяльності, залучення кваліфікованих працівників, формування української наукової термінології на питомій основі — у справі кваліфіковано як політичну діяльність СВУ. Життєпис С. О. Єфремова вкотре підтверджує: щоб бути ворогом тоталітарної радянської влади, достатньо просто любити свій народ і мати гідність працювати на його самоствердження.

Присвячено 100-річчю початку роботи над академічним «Російсько-українським словником» за ред. А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова 1924–1933 рр.

Ключові слова: «Російсько-український словник» (1924–1933), Комісія Словника живої української мови, справа Спілки визволення України, лексикографія, Сергій Олександрович Єфремов, репресії.

Yefr.- Z. Ziznannia zareshetovanoho po spravi «SVU» akademika S. O. Yefremova (prymirnyk №15). HDA SB Ukrainy. O.H.P.U. Delo № 215471 «SVU» (Nikovskiy A. V.). Vol. № [4 (fragment. — O. T.)]. Arhiv uchethno-arhivnogo otdela KGB pri Sovete Ministrov SSSR. Sledstvennyi FOND. Arch. № 47757 in 237 vol. 67098 — FP. Uchteno v 1962 godu. Rozsekrecheno 20.06.2011. №24/35/4-301. [In Ukrainian, Russian].

O. M. TYSHCHENKO

Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: tom-73@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5709-1252>

SERHII YEFREMOV AND THE COMMISSION OF THE DICTIONARY OF THE LIVING UKRAINIAN LANGUAGE IN THE CASE OF THE UNION OF LIBERATION OF UKRAINE (ULU): ODPU (JOINED STATE POLITICAL DIRECTORATE) ARCHIVAL MATERIALS

The article focuses on the work of the Living Ukrainian Dictionary Commission in the case through the prism of the case ULU (the Union of Liberation of Ukraine), through personalities of authors of Dictionary as participants of the process. Exactly this academic group in the Institute of Ukrainian Scientific Language Science Academy of Ukraine was «appointed» as the center of ULU in the Academy, and Serhii Yefremov — as the head of the «hostile» organization. In the context of research of the RUD it is expedient to study lingual and linguistic, extralingual and extralinguistic factors, the conditions in which the national identity of the Ukrainian lexicography of the early twentieth century was formed.

In the declassified archives of the Security Service of Ukraine, materials of the process of ULU are stored, among which there are cases of three members of the Living Ukrainian Dictionary Commission: H. Holoskevych, A. Nikovskiy, V. Hantsov and S. Yefremov. This article will discuss the Living Ukrainian Dictionary Commission through the prism of the case Serhii Yefremov. It was found out that the tasks of the Commission formulated by S. Yefremov — the national direction of scientific activity, involvement of skilled workers, formation of the Ukrainian scientific terminology on a specific basis — in cases were qualified as political activity of ULU. It was once again confirmed: to be an enemy to the Soviet power, it was enough merely to love nation and have the dignity to work for her self-affirmation.

To the 100-th anniversary of the beginning of work on the academic «Russian-Ukrainian dictionary» edited by A. Crimskiy and S. Yefremov 1924–1933 (RUD).

Keywords: «Russian-Ukrainian dictionary» 1924–1933, the Commission of the Dictionary of living Ukrainian language, the case of the Union of Liberation of Ukraine, lexicography, Serhii Yefremov, repression.

Дата надходження до редакції — 27.07.2020

Дата затвердження редакцією — 05.08.2020